

“Joanna Macy hielp een andere taal vinden voor deze tijd van ecologische afbraak”

✱ mo.be/opinie/in-memoriam-joanna-macy-een-leven-voor-de-aarde

De inzichten van Joanna Macy blijven een kompas voor wie weigert de wereld op te geven, schrijft hoogleraar Engelse letterkunde Stef Craps. De schrijfster en activiste overleed op 19 juli. ‘Ze herinnerde ons eraan dat we geen toeschouwers zijn van de toekomst, maar mede-vormgevers ervan.’

Op 19 juli 2025 overleed Joanna Macy op 96-jarige leeftijd. De Amerikaanse denker en activiste laat een indrukwekkende intellectuele, spirituele en politieke nalatenschap achter.

Haar werk was voor velen een baken in deze tijd van ecologische crisis. Ze was een pionier van de ecopsychologie en een van de eerste stemmen die het belang van collectieve rouw om ecologisch verlies onderstreepten.

Met *The Work That Reconnects* ontwikkelde ze een wereldwijd toegepaste methode die mensen via vier opeenvolgende stappen helpt om hun plaats in het web van het leven te herontdekken, pijn en verlies onder ogen te zien, met nieuwe ogen naar de wereld te kijken, en daaruit moed te putten om geëngageerd te handelen.

Die praktijk kwam voort uit haar opleiding als systeemdenker en boeddhistische filosoof. Vanuit die achtergrond werkte Macy in de vredes- en anti-kernenergiebeweging, schreef ze boeken over onderlinge afhankelijkheid en vergankelijkheid, en ontwierp ze rituelen en oefeningen die mensen uitnodigen om hun verdriet en betrokkenheid niet als last maar als bron van kracht te ervaren.

‘Hoop is “iets wat je doet”, zei Joanna Macy, niet “iets wat je hebt”.’

Het is geen toeval dat haar ideeën weerklank vonden bij klimaatactivisten, rouwtherapeuten en milieufilosofen. Haar invloed was diepgaand, maar werkte grotendeels op de achtergrond, via gemeenschappen, praktijken en taal die ze hielp vormgeven.

Wat Macy als geen ander begreep, is dat de ecologische crisis niet alleen een technologische of wetenschappelijke uitdaging is, maar ook een existentiële en emotionele. Wie vandaag de feiten onder ogen ziet over afbrokkelende ecosystemen, uitstervende soorten, stijgende zeespiegels en verwoestend extreem weer, wordt niet zelden overspoeld door gevoelens van angst, schuld of wanhoop.

Veel mensen wenden zich daarom af. Ze minimaliseren het probleem, rationaliseren hun onvermogen tot handelen, of zoeken hun toevlucht in oppervlakkige hoop.

Macy bood een alternatief. Ze pleitte niet voor een naïef optimisme, maar voor wat zij “actieve hoop” noemde: geen verwachting dat alles goed zal komen, maar een bewuste keuze om bij te dragen aan het herstel van de wereld, zelfs als de uitkomst onzeker is.

Active Hope werd ook de titel van een van haar bekendste boeken. Het is een soort hoop die niet wacht tot ze zich vanzelf aandient, maar die voortkomt uit handelen, uit engagement. Hoop is ‘iets wat je doet’, zei ze, niet ‘iets wat je hebt’. Ze maakte hoop tot een ethische houding.

| ‘Je rouwt alleen om wat je liefhebt.’

Een ander sleutelbegrip in Macy’s werk is ecologische rouw. Zij was een van de eersten om openlijk te spreken over het verdriet dat veel mensen voelen bij het zien van ontbossing, het verdwijnen van soorten, of de vergiftiging van lucht en water.

In onze cultuur, waarin verdriet vaak als zwakte wordt gezien en waarin de omgang met verlies in toenemende mate wordt uitbesteed aan professionals, was dit revolutionair. Macy leerde mensen hun verdriet niet te onderdrukken, maar te zien als een uiting van liefde. ‘Je rouwt alleen om wat je liefhebt’, zei ze. Als we dat verdriet toelaten, ontstaat ruimte voor verbondenheid, met anderen, met de aarde, met de generaties na ons.

Die visie vormt ook een belangrijke inspiratiebron voor mijn eigen onderzoek naar ecologische rouw als creatief en transformatief proces. Waar Macy het begrip hielp populariseren en normaliseren in het publieke en spirituele domein, richt mijn werk zich op de manieren waarop kunst, literatuur en activisme collectief uitdrukking geven aan de pijn die de aantasting van onze leefomgeving met zich meebrengt.

Denk bijvoorbeeld aan het uitvaartritueel voor de verdwenen Okjökull-gletsjer in IJsland in 2019, waar een gedenkplaat nu herinnert aan wat voorgoed verloren ging. Of aan de klimaatbegrafenissen van Extinction Rebellion, waar activisten in rouwstoet afscheid nemen van bedreigde ecosystemen en mogelijke toekomsten.

Zulke esthetisch-rituele praktijken laten zien hoe ecologische rouw in de publieke sfeer gestalte krijgt, niet alleen als persoonlijke emotie, maar als gedeelde, moreel geladen en tot actie aanzettende ervaring. Macy’s werk is daarin een onmiskenbaar ijkpunt. Ze maakte voelbaar hoe rouw en hoop, verlies en verbondenheid, geen tegenpolen zijn maar in elkaar grijpen.

Ook in Vlaanderen resoneert Macy’s werk. Enkele van haar boeken, *Coming Back to Life* en *Active Hope*, zijn inmiddels vertaald in het Nederlands en bereiken een publiek binnen en buiten de milieubeweging. Organisaties als KlimaatContact, Extinction Rebellion en Waerbeke gebruiken Macy’s actieve hoop expliciet als kader voor workshops, bezinningen en acties waarin rouw en engagement samenkomen.

Hoewel ze zichzelf nooit op de voorgrond plaatste als publiek intellectueel, behoort Macy tot het kleine gezelschap van denkers die een écht andere taal hebben helpen vinden voor deze tijd van ecologische afbraak. Geen managementjargon, geen doemretoriek,

maar woorden die geworteld zijn in zorg, lichamelijkheid en relaties die ons dragen.

In haar latere jaren sprak Macy steeds vaker over de *Great Turning*: een mondiale verschuiving van een destructieve industriële groeilogica naar een samenleving die het leven koestert. Of die Grote Ommekeer er komt, weet niemand. Maar Macy gaf mensen taal en praktische handvatten om bij te dragen, ook als hun rol klein leek, of het resultaat onzeker. Ze herinnerde ons eraan dat we geen toeschouwers zijn van de toekomst, maar mede-vormgevers ervan.

Joanna Macy is niet meer. Maar haar inzichten blijven een kompas voor wie weigert de wereld op te geven. Moge haar werk voortleven, in zorg, in verzet, in verbondenheid met elkaar en met de planeet.

Stef Craps is hoogleraar Engelse letterkunde en directeur van het Cultural Memory Studies Initiative aan de UGent